

**ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะวิกฤตชีวิตของ
สตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานในภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชน**
(Factors Related to Midlife Crisis of Married Thai Women
Working in Government, State- Enterprise, and Private Sector)

อังคินันท์ อินทรกำแหง*

อรพินทร์ ชูชม*

อัจฉรา สุขารมณี*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคนและค้นหาปัจจัยสำคัญในการทำงานภาวะวิกฤตชีวิตเปรียบเทียบภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรสที่มีลักษณะทางชีวสังคมที่ต่างกัน พร้อมทั้งศึกษาการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมระหว่างตัวแปรในแต่ละกลุ่มปัจจัยที่มีต่อภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรส กลุ่มตัวอย่างได้แก่ สตรีไทยสมรสซึ่งทำงานในหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่มีอายุ 35 - 55 ปี และมีบุตรอย่างน้อย 1 คนรวมจำนวน 1,375 คน ทำการศึกษาตัวแปรในกลุ่มปัจจัยด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านการทำงานและด้านสังคมเมือง และตัวแปรผลคือ ภาวะวิกฤตชีวิต เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 6 ระดับ รวม 195 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาคอยู่ระหว่าง 0.765 – 0.953 และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสหสัมพันธ์ การถดถอยพหุคูณและความแปรปรวนแบบสามทาง ด้วยโปรแกรม SPSS for windows v.11 ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้านคือด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านการทำงาน และด้านสังคมเมือง มีผลต่อการรับรู้ภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคน ดังนั้นปัจจัยทั้งหมดสามารถทำนายการรับรู้ภาวะวิกฤตชีวิตได้ร้อยละ 79.2 ($R^2=0.792$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และถ้าสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่มี บุคลิกภาพแบบหวัดไหวสูง จะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตยิ่งสูงขึ้นด้วยเมื่อสตรีไทยสมรสวัยกลางคนนั้นมี รายได้ทั้งหมดของครอบครัวต่ำ จำนวนสมาชิกที่อยู่ในครอบครัวมีน้อย การสนับสนุนจากครอบครัวต่ำ ความผูกพันทางศาสนากับครอบครัวต่ำ การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาต่ำ และความคลุมเครือในงานสูง

This study is an correlational research. The study has the following objectives; a) analyzing the relationships between factors related to midlife crisis and exploring the predictive factors of midlife crisis b) comparing midlife crisis of Married Thai Women having difference of demographic and sectors , and c) investigating the interaction between observed variables in each factor influencing the perceived of midlife crisis. The sample consists of married Thai women working in the government, the state- enterprise, and the private sector in Bangkok and Periphery. The ages of participants ranged between 35-55 years old. Each participant had at least 1 child. The sample consists of 1,375 persons. The measuring instrument used for this research is a 195 items six-scaled questionnaire with Cronbach's alpha between 0.765 and 0.953. SPSS for windows v.11 is used for data analyzing. Results indicated the presence of 4 factors; Personal factor, Family factor, Working factor and Urban-society factor. All factors were found to have an influence on self-perception of life crisis. Thus, All factors could be predictable 79.2% ($R^2=0.792$). High neuroticism had a great impact on life crises when lower income of families, fewer family member, lower family support, lower commitment to Buddhism within family, lower colleague and boss support, and higher job ambiguity.

คำสำคัญ : ปัจจัย ภาวะวิกฤตชีวิต สตรีวัยกลางคน

* อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

ผลกระทบทางบวกและทางลบต่อภาวะวิกฤตของบุคคล ล้วนมีสาเหตุสำคัญมาจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตามระบบทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ (Milanovic, 2005) ที่เน้นให้ความสำคัญทางเศรษฐกิจและการเงินจึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการทำงาน ครอบครัว และสังคม ทำให้บุคคล ครอบครัวเริ่มอ่อนแอลงอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากผลกระทบทางกายจากอัตราป่วยด้วยโรคที่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตและการทำงานที่ไม่สมดุลเพิ่มมากขึ้น เช่น โรคหลอดเลือด โรคหัวใจ เบาหวาน โรคจิตประสาท วิตกกังวล รวมทั้งอุบัติเหตุ เป็นต้น จากสถิติ 10 อันดับโรคที่เป็นสาเหตุการตายของสตรีไทย ในปี 2542 คือ โรคหลอดเลือดสมอง (Stroke) เอดส์ เบาหวาน หัวใจขาดเลือด มะเร็งตับ โรคติดเชื้อระบบหายใจส่วนล่าง อุบัติเหตุ โรคถุงลมโป่งพอง วัณโรค และโรคไต คิดเป็นร้อยละ 14, 10, 7, 5, 3, 3, 3, 3, และ 2 ตามลำดับ ซึ่งโรคหลอดเลือดสมองมีสาเหตุสำคัญมาจากสภาวะทางจิตและความเครียด (กรมสุขภาพจิต, 2549) จากสถิติแนวโน้มของบุคคล มีภาวะเครียดมักใช้อารมณ์และวิธีรุนแรงในการจัดการแก้ปัญหาจึงเป็นสัญญาณทางพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงบุคคลมีภาวะวิกฤตทางอารมณ์เพิ่มมากขึ้น จากปัจจัยในระดับมหภาคที่ขนาดครอบครัวลดลง จากสถิติในปี พ.ศ. 2533, 2543 และ 2545 คิดเป็น 4.40, 3.90 และ 3.50 คนต่อครัวเรือน ตามลำดับ มีการหย่าร้างสูงขึ้นจาก 4.65 คู่ต่อ 1,000 ครัวเรือนในปี 2539 เป็น 5.93 คู่ต่อ 1,000 ครัวเรือนในปี 2544 มีจำนวนสตรีเป็นหัวหน้าครัวเรือนเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2533 คิดเป็นร้อยละ 19.4 และในปี 2543 เพิ่มขึ้นคิดเป็น 26.2 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2546) และจากการศึกษากลุ่มผู้ใช้บริการปรึกษาปัญหาสุขภาพจิตทางโทรศัพท์นอกเวลาราชการ ซึ่ง วัชรภรณ์ อุทโยภาสและคณะ (2547: 135-140) พบว่าผู้ใช้บริการจำนวน 164 คนเป็นหญิงส่วนใหญ่ร้อยละ 68.90 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 42.10 ปัญหาที่ขอรับบริการส่วนใหญ่เป็นปัญหาครอบครัว ร้อยละ 22.00 มีความผิดปกติทางจิต ร้อยละ 14 ความเครียดวิตกกังวล ร้อยละ 12.80 และมีอาการทางประสาท ร้อยละ 12.20

ปัจจุบันสตรีมีหลายบทบาทในสังคมจากบทบาทเดิมที่รับผิดชอบเลี้ยงดูบุตร ดูแลงานบ้าน ต้องทำงานนอกบ้านเท่าเทียมชาย เป็นผู้นำเป็นหัวหน้างานมากขึ้น จากผลสำรวจในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2547 พบว่ามีประชากรสตรีไทยวัยทำงานอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 24.71 ล้านคนที่ทำงานนอกบ้านถึงร้อยละ 71 และอีกร้อยละ 29 เป็นผู้ทำงานในบ้าน กำลังเรียนหนังสือ และว่างงาน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2547) โดยเฉพาะในสตรีช่วงอายุ 35-55 ปี ซึ่งเป็นกำลังสนับสนุนสำคัญของสังคมที่ต้องรับภาระหนักในการดูแลบุตรช่วงวัยรุ่น มีหน้าที่การงาน มีบทบาทหนักเป็นผู้บริหาร แต่สภาพสตรีระและฮอร์โมนเพศเริ่มเสื่อมสมรรถภาพลง จึงทำให้รับความกดดันทั้งภายในร่างกาย และภายนอกถือเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความเครียดได้ง่ายอันนำไปสู่ภาวะวิกฤตซึ่งเป็นสถานการณ์ที่บุคคลประเมินว่าเป็นภาวะอันตรายคุกคามต่อความสุขสบายในการดำเนินชีวิต (ทิพย์สุดา จันทร์แจ่มหล้า, 2544: 12 อ้างอิงจาก Thoits, 1995: 53-79; Jacobson, 1986: 250-264)

นอกจากนี้ สตรียังต้องเผชิญกับสภาพปัญหาทางสังคมเมือง เช่น ปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นตลอดเกี่ยวกับคดีอุกฉกรรจ์สะเทือนขวัญ คดีเกี่ยวกับร่างกาย ทรัพย์สิน มักเกิดขึ้นกับสตรีและเด็กเป็นเหยื่อเสมอที่มีทั้งการฆ่าตัวตายและถูกฆ่าตาย ถูกทารุณกรรม ถูกกดขี่ ข่มขืน ล่อลวง ชิงทรัพย์ ทำให้ขาดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต นอกจากนี้สตรีไทยเมื่อประสบกับปัญหาที่ไม่กล้าที่จะเปิดเผยต่อสังคมหรือที่จะเป็นคดีความ ดังกรณีศึกษาผู้ป่วยทางจิตในรายงานทางการแพทย์ 100 คน ที่มารับบริการแผนกจิตเวช โรงพยาบาลรามารับดี พบว่ามีสตรีทำงานถึงร้อยละ 92 เคยถูกลวนลามทางเพศ ถูกละเมิดสิทธิในที่สาธารณะแม้กระทั่งบนรถโดยสารจากชาย โรคจิต ซึ่งไม่กล้าเปิดเผยเพราะกลัวเสียชื่อเสียง และส่งผลต่อสภาพจิตใจและหน้าที่การงาน ประกอบกับค่านิยมไทย ผู้หญิง

ส่วนใหญ่มักนิ่งเฉย และยอมจำนนต่อเหตุการณ์และความรุนแรงที่เกิดขึ้น จึงไม่ให้ความร่วมมือกับมาตรการการจัดการปัญหาเหล่านี้ ปัญหาวิกฤตชีวิตจึงไม่สามารถแก้ไขได้ทันที (รณชัย คงสกนธ์, 2547) ดังนั้นวิธีการที่ดีคือการป้องกันตั้งแต่ก่อนสมรสให้สตรีไทยมีบุคลิกภาพที่มั่นคงยอมรับปัญหาของตนเองสามารถประเมินปัญหาได้ และสร้างความเชื่ออำนาจในตนเอง กล้าที่จะเผชิญปัญหาและจัดการภาวะวิกฤตได้อย่างเหมาะสมกับตน ดังผลงานวิจัยของเชก (Shek, 1996) ที่พบว่า คุณภาพชีวิตครอบครัวเป็นตัวทำนายความสุขของกลุ่มสมรส และความสัมพันธ์ในครอบครัวและคุณภาพการสมรสจะมีอิทธิพลสูงต่อการปรับตัวของกลุ่มสมรสที่นำสู่ภาวะวิกฤตชีวิตในวัยกลางคนได้ นอกจากนี้ผลการวิจัยของโอลส์ (Oles, 1999:1059-69) ได้ศึกษาชาวโปแลนด์ 144 คน พบว่า ภาวะวิกฤตชีวิตวัยกลางคนประกอบด้วยสาเหตุ 3 มิติคือ การเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ตนเอง วุฒิภาวะทางจิตวิทยาสังคม และการยอมรับตนเองในช่วงประสบการณ์ที่ผ่านมา และวิกฤตที่สำคัญคือ วิกฤตในคุณค่าตนเอง ไม่สามารถเผชิญปัญหาขาดเป้าหมายในอนาคตและมีบุคลิกภาพที่เก็บตัว ซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมพร้อมสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อกำหนดเป็นตัวแปรที่ศึกษาและกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

คณะผู้วิจัย จึงเห็นความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาปัจจัยสาเหตุที่มีต่อภาวะวิกฤต และแนวทางในการเผชิญกับความเครียดได้อย่างสมดุล ที่จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสตรีสมรสให้มีพลังใจที่จะเป็นกำลังที่เข้มแข็งให้กับคู่สมรสและบุตรในสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะวิกฤตชีวิตตามการรับรู้ของสตรีไทยสมรส

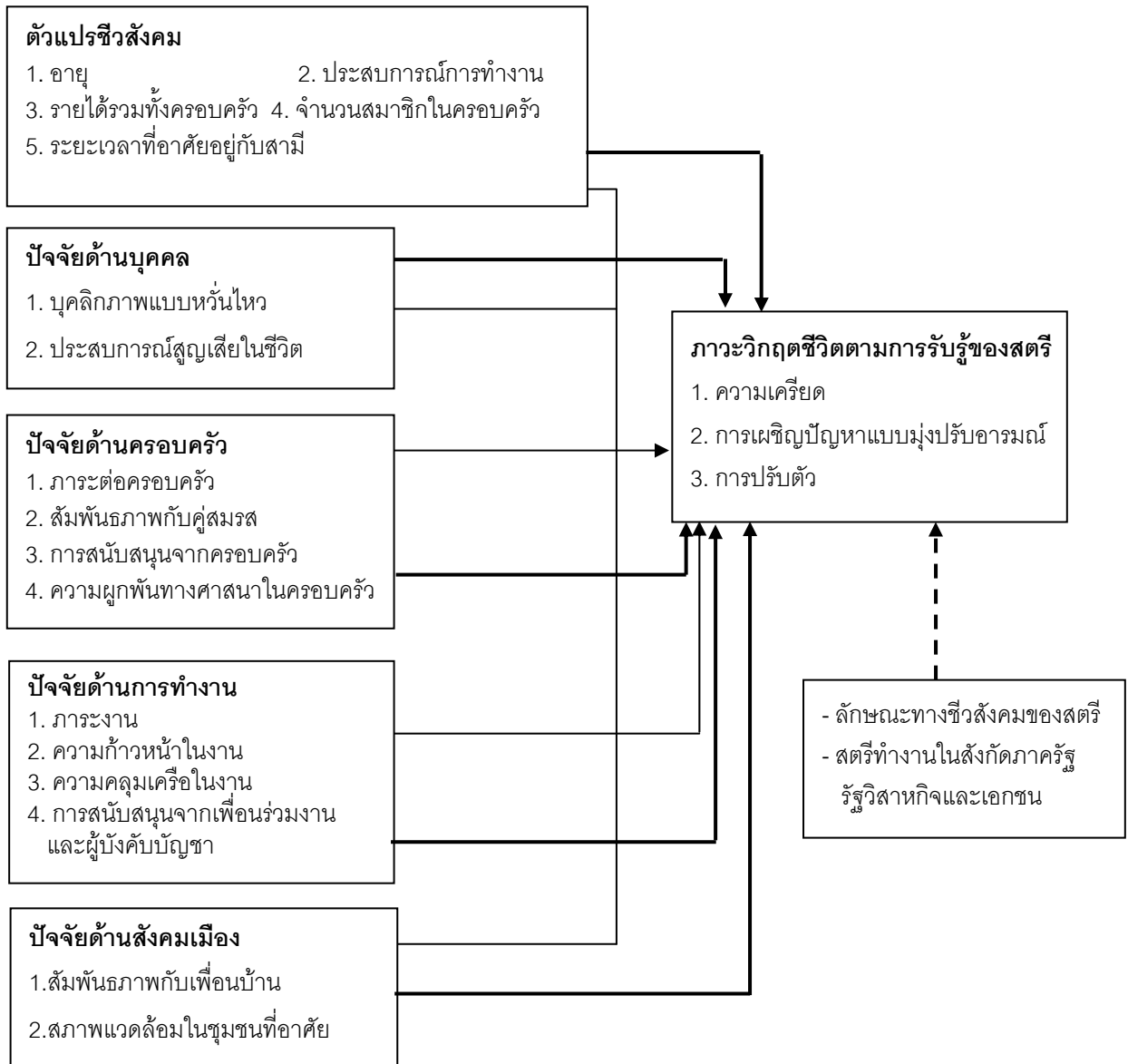
2. เปรียบเทียบภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสที่มีลักษณะทางชีวสังคม และทำงานในสังกัดต่างกัน

3. ศึกษาปัจจัยสำคัญในการทำนายภาวะวิกฤตชีวิตตามการรับรู้ของสตรีไทยสมรส

4. ศึกษาการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในกลุ่มปัจจัยด้านชีวสังคม ด้านบุคคล ด้านสังคมเมือง ด้านครอบครัวและด้านการทำงานที่ส่งผลต่อภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรส

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ทฤษฎีภาวะวิกฤต (Crisis Theory) ของ อกิเลอราและเมสสิค (Aguilera & Messick, 1982) จิตวิทยาากลุ่มผู้คิดของอัลล์พอร์ต (Allport, 1968) บุคลิกภาพวันไหว-มั่นคงในอารมณ์ของไฮย์เซนค์ (Eysenck, 1970) จิตวิทยาการปรับตัวของ วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2545) ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอีริกสัน (Erikson, 1968) ทฤษฎีความเครียดและเผชิญปัญหาของ ลาซารัสและโฟล์คแมน (Lazarus & Folkman, 1984) แนวคิด บทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ในครอบครัว ของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2524, 2540) ค่านิยมการใช้ชีวิตในครอบครัวของ งามตา วนินทานนท์ (2545) ความเครียดจากการทำงานของ บราวน์และโมเบอร์ก และลูธานส์ (Brown & Moberg, 1980; Luthans, 1992) แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเมือง ของ พวงเพ็ญ ชูณหพราน และคณะ (2543) และแนวคิดความรุนแรงและพฤติกรรมก้าวร้าวของ กฤตยา อาชวนิชกุล และคนอื่นๆ (2544) หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยที่มีต่อตัวแปรตามได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ตัวแปรในกลุ่มปัจจัยชีวสังคม ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านการทำงาน ด้านสังคมเมืองมีความสัมพันธ์กับภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคน

2. สตรีไทยสมรสวัยกลางคน ที่มีลักษณะชีวสังคมและทำงานในหน่วยงานในสังกัดต่างกัน จะมีภาวะวิกฤตชีวิตที่แตกต่างกัน

3. ปัจจัยชีวสังคม ปัจจัยด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านการทำงาน ด้านสังคมเมืองสามารถทำนายภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคน

4. สตรีไทยสมรสที่มีรายได้รวมทั้งครอบครัวน้อย มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวมากและมีภาวะต่อครอบครัวมาก จะมีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีรายได้รวมทั้งครอบครัวมาก มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไวน้อยและมีภาวะต่อครอบครัวน้อย

5. สตรีไทยสมรสที่มีสมาชิกในครอบครัวน้อย มีบุคลิกภาพแบบหัวนั้ไวมมาก และมีการสนับสนุน จากครอบครัวน้อย จะมีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีสมาชิกในครอบครัวมาก มีบุคลิกภาพแบบหัวนั้ไวน้อย และมีการสนับสนุนจากครอบครัวมาก

6. สตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหัวนั้ไวมมาก มีการสนับสนุนจากครอบครัวน้อยและมีการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาน้อย จะมีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหัวนั้ไวน้อย มีการสนับสนุนจากครอบครัวมาก และสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา

7. สตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหัวนั้ไวมมาก มีความผูกพันทางศาสนาในครอบครัวน้อยและมีความคลุมเครือในงานมาก จะมีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหัวนั้ไวน้อย มีความผูกพันทางศาสนาในครอบครัวมากและมีความคลุมเครือในงานน้อย

8. สตรีไทยสมรสที่มีระยะเวลาสั้นที่อาศัยอยู่กับสามี มีสัมพันธภาพน้อยกว่าคู่สมรส และมีสัมพันธภาพน้อยกว่าเพื่อนบ้านจะมีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีระยะเวลามากที่อาศัยอยู่กับสามี มีสัมพันธภาพมากกับคู่สมรสและเพื่อนบ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์

1. ประชากร เป็นสตรีไทยที่แต่งงานแล้ว อายุ 35-55 ปี มีบุตรอย่างน้อย 1 คน และทำงานนอกบ้านในหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สตรีไทยที่แต่งงานแล้ว อายุ 35-55 ปี มีบุตรอย่างน้อย 1 คน และทำงานในหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน รวม 12 แห่ง เป็นจำนวนทั้งสิ้น 1,375 คน แบ่งเป็น

หน่วยงานภาครัฐ 367 คน ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงคมนาคม

หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ 534 คน ได้แก่ การไฟฟ้านครหลวง การสื่อสารแห่งประเทศไทย การขนส่ง การประปานครหลวง และการเคหะแห่งประเทศไทย

หน่วยงานเอกชน 474 คน ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ โรงพยาบาลเอกชน และสำนักงานหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์บ้านเมืองและ หนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น

3. ตัวแปรสำหรับการวิจัย

ประกอบด้วย ตัวแปรสาเหตุ 5 ด้าน ดังนี้

1. ปัจจัยชีวิตสังคม ได้แก่ อายุ อายุงาน การมีตำแหน่งบริหาร รายได้รวมทั้งครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว และ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามี

2. ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ บุคลิกภาพแบบหัวนั้ไวม และประสบการณ์สูญเสียในชีวิต

3. ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ภาวะต่อครอบครัว สัมพันธภาพกับคู่สมรส การสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัวและความผูกพันทางศาสนาในครอบครัว

4. ปัจจัยด้านการทำงาน ได้แก่ ภาระงาน ความก้าวหน้าในงาน ความคลุมเครือในงาน และการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา

5. ปัจจัยด้านสังคมเมือง ได้แก่ สภาพแวดล้อมในชุมชนที่อยู่อาศัย และสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน

และตัวแปรผล คือ ภาวะวิกฤตชีวิตของสตรี วัดจากรวมจาก 3 ด้านคือ ความเครียด การเผชิญปัญหาแบบมุ่งปรับอารมณ์ และการปรับตัว

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นด้านพฤติกรรม เพื่อวัดระดับการรับรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องและภาวะวิกฤตชีวิต เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 6 ระดับรวม 195 ข้อ จำนวน 5 ตอน มีดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไป บุคลิกภาพแบบหัวนั้ไวมและประสบการณ์สูญเสียในชีวิต รวม 33 ข้อ ประกอบด้วย

1.1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปจำนวน 10 ข้อ

1.2 แบบสอบถาม บุคลิกภาพแบบหวั่นไหว จำนวน 11 ข้อ พัฒนาขึ้นจากทฤษฎีลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพ (Traits & Personality) ของ ไอย์เซนค์ (Eysenck, 1970) มีมาตราวัด 6 ระดับ จากไม่เป็นจริงมากที่สุด (1) ไปถึงเป็นจริงมากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่า มีบุคลิกภาพหวั่นไหว มากกว่าผู้ได้คะแนนน้อยกว่า ทั้งนี้แบบสอบถามที่ใช้วัดฉบับนี้ มีค่าความสัมพันธ์รายข้อ (ค่า r) อยู่ระหว่าง 0.397-0.635 และค่าความเชื่อมั่นรายข้อ (ค่า α) อยู่ระหว่าง 0.835-0.852 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.853

1.3 แบบสอบถามประสบการณ์สูญเสียในชีวิต จำนวน 12 ข้อ สร้างขึ้นจากแนวคิด และการสัมภาษณ์ ข้อมูลเบื้องต้นจากผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นมาตราวัด 6 ระดับ จากไม่เป็นจริงมากที่สุด (1) ไปถึงเป็นจริงมากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่าเคยมีประสบการณ์สูญเสียในชีวิตและรับรู้ว่าจะยังมีผลคุกคามต่อตนเองมากกว่าผู้ได้คะแนนน้อยกว่า มีค่าความสัมพันธ์รายข้อ (ค่า r) อยู่ระหว่าง 0.440-0.635 และค่าความเชื่อมั่นรายข้อ (ค่า α) อยู่ระหว่าง 0.830 -0.844 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.850

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้และการแสดงพฤติกรรมที่มีต่อครอบครัวรวม 52 ข้อประกอบด้วย

2.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ภาวะต่อครอบครัว จำนวน 9 ข้อ โดยปรับใช้จากแบบสอบถามภาวะความรับผิดชอบต่อสมาชิกในครอบครัว ของณัฐสุดา สุจินันท์กุล (2541) มี มาตราวัด 6 ระดับ จากไม่เป็นจริงมากที่สุด (1) ไปถึงเป็นจริงมากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่า มีภาวะต่อครอบครัวมากกว่าผู้ได้คะแนนน้อยกว่า มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.411-0.724 และ α อยู่ระหว่าง 0.803-0.846 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.838

2.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสัมพันธภาพกับคู่สมรส จำนวน 15 ข้อ ปรับใช้จาก แบบสอบถาม ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ของดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2540) และงามตา วณิชทานนท์ (2545) แบบสอบถามเป็นมาตราวัด 6 ระดับ จากมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด (1) ไปถึงมีความสัมพันธ์กันมากที่สุด (6)

ผู้ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่า มีสัมพันธภาพกับคู่สมรส มากกว่าผู้ได้คะแนนน้อยกว่า มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.630-0.814 และ ค่า α อยู่ระหว่าง 0.938-0.943 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.944

2.3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการสนับสนุนจากครอบครัว จำนวน 15 ข้อ ปรับใช้จากแบบสอบถาม ของ นวลฉวี ประเสริฐสุข (2542) มีมาตราวัด 6 ระดับ จากมีการสนับสนุนน้อยที่สุด (1) ไปถึงมีการสนับสนุนกันมากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่าได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว มากกว่าผู้ได้คะแนนน้อยกว่า มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.592-0.857 และ α อยู่ระหว่าง 0.947-0.954 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.953

2.4 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ความผูกพันทางศาสนาในครอบครัว จำนวน 13 ข้อ ปรับใช้จากแบบวัดของ งามตา วณิชทานนท์ (2545) เป็นมาตราวัด 6 ระดับ จากมีความผูกพันทางศาสนาในครอบครัว น้อยที่สุด (1) ไปถึงมีความผูกพันทางศาสนาในครอบครัวมากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่า แสดงว่ามีความผูกพันทางศาสนาในครอบครัวมากกว่าผู้ได้คะแนนน้อยกว่า มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.501-0.734 และ ค่า α อยู่ระหว่าง 0.892-0.902 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.903

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้และพฤติกรรมที่มีต่อการทำงานรวม 49 ข้อ ประกอบด้วย

3.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ภาระงาน จำนวน 14 ข้อ ปรับใช้จากแบบสอบถามของ ธีรพร ศรีประสิทธิ์ (2544) ฉัตรกมล ออกกิจวัตร (2546) และกฤติกา วงศ์นคร (2546) เป็นมาตราวัด 6 ระดับ จากมีภาระงานน้อยที่สุด (1) ไปถึงมีภาระงาน มากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่า มีภาระงานมากกว่าผู้ได้คะแนนน้อย มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.282-0.608 และค่า α อยู่ระหว่าง 0.818-0.838 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.836

3.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ความก้าวหน้าใน

งาน จำนวน 11 ข้อ ปรับใช้จากแบบสอบถาม คุณภาพชีวิตการทำงานของ ฌีวีวูฒิ สุนทรานู(2545) กฤติกา วงศ์นคร (2546) และประพันธ์ แพ้มงคลของม (2542) เป็นมาตรวัด 6 ระดับ จากมีความก้าวหน้าในงานน้อยที่สุด (1) ไปถึงมีความก้าวหน้าในงานมากที่สุด (6) ผู้ได้

คะแนนสูงกว่า แสดงว่ามีความก้าวหน้าในงานมากกว่าผู้ได้คะแนนน้อยกว่า มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.374-0.758 และ ค่า α อยู่ระหว่าง 0.850-0.872 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.873

3.3 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ความคลุมเครือในงาน จำนวน 11 ข้อ สร้างจากแนวคิด พฤติกรรมองค์กรและปรับจากแบบสอบถามของ ฌนิมกาญจน์ พิพัฒน์โยระ พงศ์ (2544) เป็นมาตรวัด 6 ระดับ จากมีความคลุมเครือในงาน น้อยที่สุด (1) ไปถึงมีการรับรู้ถึงความคลุมเครือในงาน มากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่า แสดงว่ามีการรับรู้ถึงความคลุมเครือในงาน มากกว่าผู้ได้รับคะแนนน้อยกว่า มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.498-0.736 และ α อยู่ระหว่าง 0.873-0.890 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.890

3.4 แบบสอบถามเกี่ยวกับ การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา จำนวน 13 ข้อ ปรับใช้จากแบบสอบถามของ ฌัตกรมล ออกกิจวัตร (2546) ภัทรภรณ์ สุกาญจนภรณ์ (2546) และ พิณทิพย์ สีนุ้ย (2545) แบบสอบถามเป็นมาตรวัด 6 ระดับ จากได้รับการสนับสนุนน้อยที่สุด (1) ไปถึงได้รับการสนับสนุนมากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่า แสดงว่าได้รับการสนับสนุนมากกว่าผู้ได้รับคะแนนน้อยกว่า มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.511-0.722 และ ค่า α อยู่ระหว่าง 0.890-0.898 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.902

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้และพฤติกรรมที่มีต่อสังคมเมืองรวม 19 ข้อ ประกอบด้วย

4.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมในชุมชนที่อยู่อาศัย จำนวน 10 ข้อ สร้างขึ้นจากแนวคิดของการเปลี่ยนแปลงสังคมเมือง สภาพแวดล้อมในชุมชนที่อาศัย เป็นมาตรวัด 6 ระดับ จากสภาพแวดล้อมในชุมชนที่อยู่อาศัยไม่น่าอยู่ น้อยที่สุด (1) ไปถึงมี

สภาพแวดล้อมในชุมชนที่อยู่อาศัยไม่น่าอยู่มากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่า แสดงว่ารับรู้ถึงสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ตนเองอาศัยนั้นไม่น่าอยู่มากกว่าผู้ได้คะแนนน้อยกว่า มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.423-0.833 และค่า α อยู่ระหว่าง 0.877-0.897 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.897

4.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน จำนวน 9 ข้อ สร้างขึ้นเองจากแนวคิด จริยธรรมทางสังคม และสัมพันธภาพของคนในสังคมเมือง เป็นมาตรวัด 6 ระดับ จากมีสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้านไม่น้อยที่สุด (1) ไปถึงมีสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้านไม่ดีมากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่า แสดงว่ารับรู้ถึงสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้านไม่ดี มากกว่าผู้ได้คะแนนน้อยกว่า มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.547-0.787 และค่า α อยู่ระหว่าง 0.894-0.907 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.909

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ถึงภาวะวิกฤตชีวิตของตนเองรวม 42 ข้อ ประกอบด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับ ความเครียด จำนวน 17 ข้อ ปรับใช้ จากแบบสอบถามของกรมสุขภาพจิตเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์กรอนามัยโลกฉบับภาษาไทย (2545) วณี เทศน์ธรรม (2541) ฌฐกานต์ ภาณุมาศ (2541) ตริชฎา พลอาสา (2544) และวารภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2545) เป็นมาตรวัด 6 ระดับ จากไม่เป็นจริงมากที่สุด (1) ไปถึงเป็นจริงมากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่า แสดงว่ามีความเครียดมากกว่าผู้ได้คะแนนน้อยกว่า มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.577-0.751 และค่า α อยู่ระหว่าง 0.923-0.927 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.930

5.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับ การเผชิญปัญหา มุ่งปรับอารมณ์ จำนวน 10 ข้อ ปรับใช้จากแบบสอบถามของลาซารัสและโพลด์แมน (1984) และ ฌัตกรมล ออกกิจวัตร (2546) เป็นมาตรวัด 6 ระดับ จากไม่เป็นจริงมากที่สุด (1) ไปถึงเป็นจริงมากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่า แสดงว่ามีการเผชิญปัญหาแบบมุ่งปรับอารมณ์ได้เหมาะสมกว่าผู้ได้คะแนนน้อยกว่า มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.296-0.593 และค่า α อยู่ระหว่าง 0.741-0.765 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.765

แบบสอบถามเกี่ยวกับการปรับตัว จำนวน 15 ข้อ สร้างจากแนวคิดด้านจิตวิทยาการปรับตัวของ วราภรณ์ ตระกูลสถิตย์ (2545) และปรับจากแบบสอบถามการปรับตัวของสตรีที่เลี้ยงดูบุตรในชุมชนเมืองของ พวงเพ็ญ ชุมพรพราน (2543) เป็นมาตรวัด 6 ระดับ จากไม่เป็นจริงมากที่สุด (1) ไปถึงเป็นจริงมากที่สุด (6) ผู้ได้คะแนนสูงกว่า แสดงว่ามีการปรับตัวได้เหมาะสมกว่าผู้ได้คะแนนน้อยกว่า มีค่า r อยู่ระหว่าง 0.363-0.654 และค่า α อยู่ระหว่าง 0.858-0.870 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.871

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ทราบลักษณะการแจกแจง $(\bar{X})$ ตัวแปรแต่ละตัวเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยายเพื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ความเบ้ (Skewness) ความโด่ง (Kurtosis) และค่าสัมประสิทธิ์ของความแปรผัน (Coefficient of Variance (CV) ของตัวแปร และการวิเคราะห์ค่าร้อยละที่เป็นข้อมูลเบื้องต้น

2. วิเคราะห์สถิติเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของภาวะวิกฤตชีวิตตามการรับรู้ของสตรีไทยสมรสวัยกลางคน จำแนกตามลักษณะชีวิตสังคมและหน่วยงาน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นรายคู่ หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เพื่อให้ได้เมตริกซ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรสาเหตุและตัวแปรผล และวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การถดถอย

4. วิเคราะห์การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในแต่ละกลุ่มปัจจัยที่มีต่อภาวะวิกฤตชีวิต โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง (Three-way ANOVA)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างรวมสามกลุ่ม ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 50-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.8 ซึ่งสตรีที่ทำงานในภาครัฐมีอายุเฉลี่ย คือ 47.409 ปี ช่วงอายุงาน ของกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสามกลุ่ม มีช่วงพิสัย 1-

35 ปี ส่วนใหญ่มีอายุงานอยู่ระหว่าง 15-19 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.2 ซึ่งสตรีที่ทำงานในรัฐวิสาหกิจมีอายุงานเฉลี่ยมากที่สุด คือ 17.324 ปี ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 80.900 การมีตำแหน่งบริหาร ของกลุ่มตัวอย่างรวมส่วนใหญ่ มีตำแหน่งบริหารอยู่ในระดับต้น คิดเป็นร้อยละ 49.200 โดยกลุ่มสตรีทำงานในภาครัฐส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งบริหารมากกว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามีของกลุ่มตัวอย่างรวมอยู่ในช่วง 1-37 ปี ส่วนใหญ่อยู่ด้วยกันมา 10-14 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.300 ซึ่งสตรีทำงานในรัฐวิสาหกิจ มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามีเฉลี่ย 16.155 ปี จำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ในช่วงพิสัย 3-14 คน ส่วนใหญ่มี 4-5 คน คิดเป็นร้อยละ 71.5 รายได้รวมเฉลี่ยทั้งครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างรวม เท่ากับ 51,140 บาท ส่วนสตรีทำงานรัฐวิสาหกิจมีรายได้เฉลี่ยรวมทั้งครอบครัวสูงสุดคิดเป็น 67,551 บาท/เดือน รองลงมาเป็นสตรีทำงานเอกชนและราชการเท่ากับ 40,981 และ 40,444 บาท/เดือน ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์รายคู่ของปัจจัยแต่ละด้าน กับภาวะวิกฤตชีวิต พบว่า ปัจจัยด้านบุคคลมีความสัมพันธ์กับภาวะวิกฤตชีวิตสูงสุดด้วยค่าสหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.970 รองลงมา ปัจจัยด้านสังคมเมือง ด้านการทำงานและด้านครอบครัว ด้วยค่าสหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ -0.940, 0.850 และ 0.170 ตามลำดับ เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 1

3. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคน ที่มีลักษณะทางชีวิตสังคมที่แตกต่างกัน พบว่า สตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่มีอายุ มีตำแหน่งทางบริหาร ระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามี จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนบุตรและรายได้รวมกัน ทั้งครอบครัวที่แตกต่างกัน จะมีภาวะวิกฤตชีวิตที่แตกต่างกันด้วยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่มีประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา และรายได้ของตนเองที่แตกต่างกันจะมีภาวะวิกฤตชีวิตที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ 0.05 และเมื่อเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยของคะแนนภาวะ

วิกฤตชีวิตของสตรีทำงานในภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณา องค์ประกอบแต่ละด้านพบว่าสตรีภาครัฐมีความเครียดมากที่สุดด้วยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.403 รองลงมาเป็นสตรีทำงานเอกชนและรัฐวิสาหกิจเท่ากับ 3.342 และ 3.336 ตามลำดับ ส่วนการเผชิญปัญหาแบบมุ่งปรับอารมณ์ได้ไม่เหมาะสมมากที่สุดคือ สตรีที่ทำงานเอกชนด้วยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.106 รองลงมาเป็นสตรีทำงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ เท่ากับ 3.928 และ 3.821 ตามลำดับ ส่วนการปรับตัวไม่เหมาะสมมากที่สุดคือ สตรีทำงาน ภาครัฐ ด้วยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.754 รองลงมาเป็นสตรีทำงานเอกชน และรัฐวิสาหกิจ เท่ากับ 4.224 และ 3.836 ตามลำดับสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 2

4. ผลการวิเคราะห์หัตถถอยพหุคูณของตัวแปรชีวสังคม ปัจจัยด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านการทำงานและด้านสังคมเมือง ในการทำนายภาวะวิกฤตชีวิตสตรีไทยสมรสวัยกลางคน พบว่า ตัวแปรชีวสังคมประกอบด้วย อายุ ประสบการณ์การทำงาน ระยะเวลาที่อยู่กับสามี และรายได้รวมทั้งครอบครัว มีอิทธิพลต่อการทำนาย ภาวะวิกฤตชีวิตสตรีไทยสมรสวัยกลางคน ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.007-0.041 แต่เมื่อพิจารณาตัวแปรปัจจัยทั้งหมดสามารถร่วมกันในการทำนายภาวะวิกฤตชีวิตสตรีไทยสมรสวัยกลางคนได้ร้อยละ 79.200 โดยตัวแปรที่น้ำหนักในการทำนายสูงสุด คือ สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน รองลงมา คือ ความคลุมเครือในงาน สัมพันธภาพกับคู่สมรส ภาระงาน ความผูกพันทางศาสนาในครอบครัว ภาระต่อครอบครัว ความก้าวหน้าในงาน บุคลิกภาพแบบห้วนใจและการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา ตามลำดับ เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3 ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงสัมประสิทธิ์ถดถอยและการทดสอบนัยสำคัญของการวิเคราะห์หัตถถอยของตัวแปร ในการทำนายภาวะวิกฤตชีวิตสตรีไทยสมรสวัยกลางคน (N=1,375 คน)

ปัจจัย	สัมประสิทธิ์		
	ถดถอย มาตรฐาน หรือ Beta (B)	t	Sig
อายุ	0.060	1.662	0.097
อายุงาน	-0.007	-	0.753
ระยะเวลาที่อยู่กับสามี	-0.041	-	0.052
รายได้รวมทั้งครอบครัว	0.007	0.445	0.657
บุคลิกภาพแบบห้วนใจ	0.130	4.710	0.000*
ประสบการณ์การทำงาน	-0.005	-	0.818
สูญเสียในชีวิต		0.230	
ภาระต่อครอบครัว	0.138	6.092	0.000*
สัมพันธภาพกับคู่สมรส	0.171	9.640	0.000*
การสนับสนุนจากครอบครัว	-0.009	-	0.702
ความผูกพันทางศาสนาในครอบครัว		0.383	
ภาระงาน	0.155	6.009	0.000*
ความก้าวหน้าในงาน	0.131	6.911	0.000*
ความคลุมเครือในงาน	0.182	8.767	0.000*
การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและ ผู้บังคับบัญชา			*
สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน	-0.201	-	0.000
สุขภาพแวดล้อมในชุมชนที่อาศัย		8.100	*
สภาพแวดล้อมในชุมชนที่อาศัย	-0.018	-	0.333
		0.969	

* P < 0.05

5. ผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างตัวแปรชีวสังคม ตัวแปรสาเหตุในแต่ละกลุ่มปัจจัยที่มีระดับต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนี้

5.1 สตรีไทยสมรสที่มีรายได้รวมทั้งครอบครัวน้อย มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวมากและมีภาวะต่อครอบครัวมากจะมีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีรายได้รวมทั้งครอบครัวมาก มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวน้อยและมีภาวะต่อครอบครัวน้อยซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 4

5.2 สตรีไทยสมรสที่มีสมาชิกในครอบครัวน้อย มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวมากและมีการสนับสนุนจากครอบครัวน้อยจะมีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีสมาชิกในครอบครัวมาก มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวน้อยและมีการสนับสนุนจากครอบครัวมาก ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 5

5.3 สตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวมาก มีการสนับสนุนจากครอบครัวน้อยและมีการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาน้อยจะมีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวน้อย มีการสนับสนุนจากครอบครัวมากและมีการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชามาก ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 6

5.4 สตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวมาก มีความผูกพันทางศาสนาในครอบครัวน้อยและมีความคลุมเครือในงานมากจะมีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวน้อย มีความผูกพันทางศาสนาในครอบครัวมากและมีความคลุมเครือในงานน้อย ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 7

5.5 สตรีไทยสมรสที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามี มีสัมพันธภาพน้อยกับคู่สมรส และมีสัมพันธภาพน้อยกับเพื่อนบ้านจะมีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามี มีสัมพันธภาพมากกับคู่สมรส และมีสัมพันธภาพมากกับเพื่อนบ้านซึ่งไม่สอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 8 เนื่องจากระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามี และสัมพันธภาพกับคู่

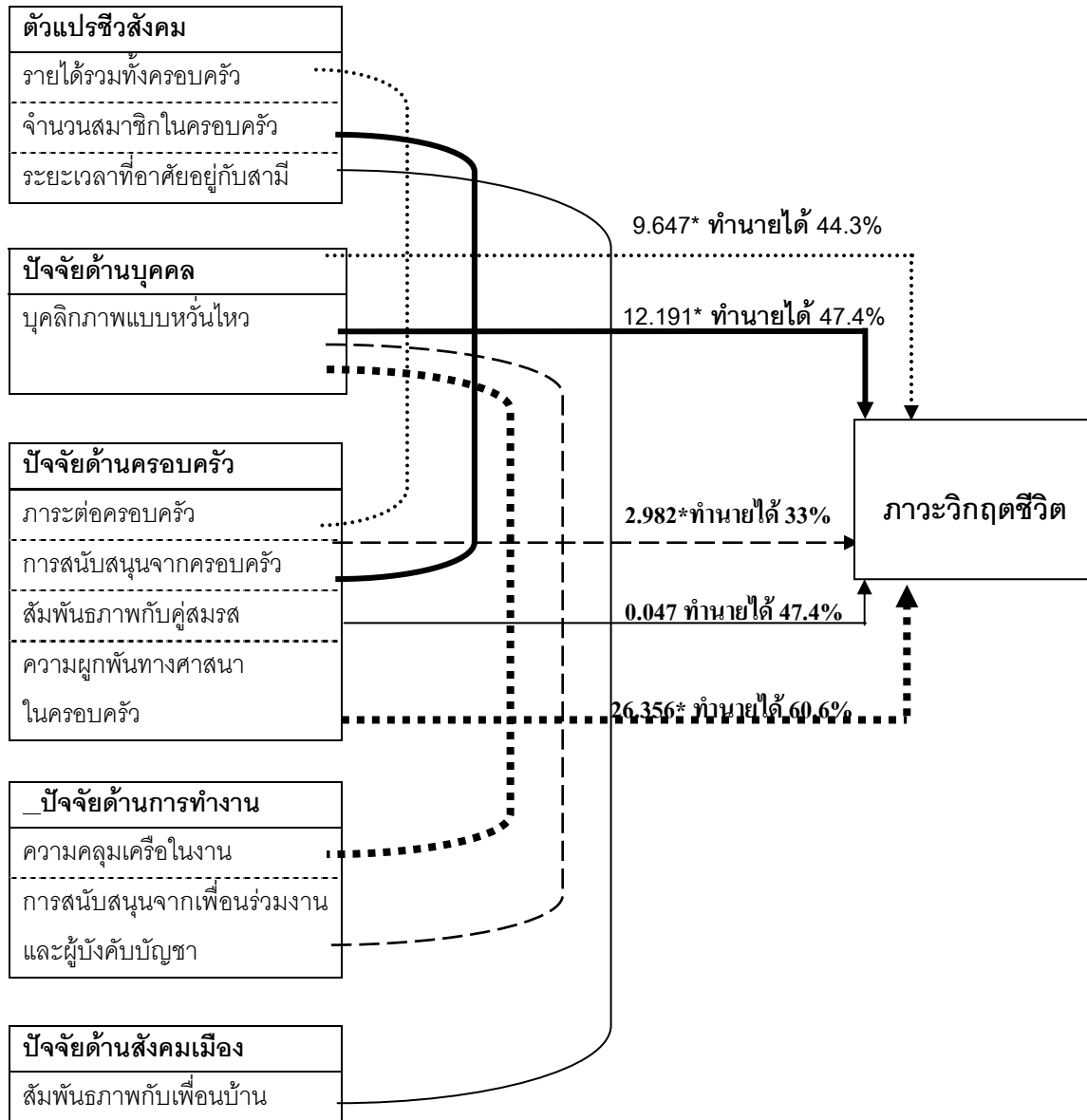
สมรส พบว่า ไม่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันที่จะมีผลต่อภาวะวิกฤตชีวิต แสดงว่าสตรีไทยที่อาศัยอยู่กับสามีเป็นเวลานาน ไม่จำเป็นต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับคู่สมรส ดังแสดงสถิติในตาราง 2

ตาราง 2 แสดงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยที่มีต่อภาวะวิกฤตชีวิตด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง (Three-way ANOVA)

แหล่งความแปรปรวน df = 1	Sum of Square	Mean of Square	F- test	R ²
รายได้*บุคลิกภาพ* ภาวะต่อครอบครัว	2.250	2.250	9.647*	0.443
จำนวนสมาชิกใน ครอบครัว*บุคลิกภาพ* การสนับสนุนจาก ครอบครัว	2.687	2.687	12.191*	0.474
บุคลิกภาพ*ความ ผูกพันทางศาสนา* ความคลุมเครือในงาน	4.349	3.349	26.356*	0.606
บุคลิกภาพ*การ สนับสนุนจาก ครอบครัว*การ สนับสนุนจากเพื่อน ร่วมงานและ ผู้บังคับบัญชา	0.517	0.517	2.982*	0.330
ระยะเวลาที่อยู่กับสามี* สัมพันธภาพกับคู่สมรส *สัมพันธภาพกับเพื่อน บ้าน	0.010	0.010	0.047	0.474

* P < 0.05

และสามารถสรุปเป็นแผนภาพ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยที่ร่วมกันอธิบาย ภาวะวิกฤตชีวิตได้ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 1 สรุปการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยบางตัวที่มีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชีวิตสังคม ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านการทำงาน และปัจจัยด้านสังคมเมือง ที่ส่งผลกระทบต่อภาวะวิกฤตชีวิตสตรีในกลุ่มรวม (* ค่า F)

การอภิปรายผล

1. จากลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านการทำงาน ปัจจัยด้านสังคมเมือง พบว่าส่งผลต่อภาวะวิกฤตชีวิตสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานในภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ

และเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมุลเลสและคอนเกอร์ (พิณทิพย์ สีน้อย, 2545: 73; อ้างอิงจาก Mussels & Conger, 1959:60) ได้ศึกษาพื้นฐานครอบครัว

พบว่าหากครอบครัวมีความสุขส่งผลให้มีกำลังใจในการทำงานในหน้าที่การงานให้มีประสิทธิภาพ และมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับชีวิตได้ดี นอกจากนี้ ฌอนิกกาญจน์ พิพัฒน์โยธะพงศ์ (2544 : 102) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิต ของพนักงานธนาคารที่สมรสแล้วพบว่า ปัจจัยด้านการทำงาน ถ้าพนักงานมีความขัดแย้งในงานสูง จะทำให้เกิดความเครียดสูง เนื่องจากมีบทบาท

มากเกินไปทั้งบทบาทคนทำงานและฐานะคู่สมรส ประกอบกับผลการวิจัยของ ทวีศรี กรีทอง (กฤติกา วงศ์นคร, 2546:91; อ้างอิงจาก ทวีศรี กรีทอง, 2529: 109) ที่สนับสนุนว่าพยาบาลสมรสจะได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากคู่สมรส ที่ได้พูดคุยระบาย ช่วยตัดสินใจ แก้ปัญหาต่าง ๆ จึงลดความเครียดไปได้ และฟลอเรนซ์และอเล็กเซีย (วาทีนิ ผ่องอำไพ, 2546: 60-62 อ้างอิงจาก Florence & Alexius, 1994: 266-273) ได้ศึกษาพบว่าผู้หญิงที่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวสามารถเผชิญปัญหา และปรับตัวต่อความเครียดได้ดีกว่าผู้หญิงที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

2. นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาขนาดความสัมพันธ์พบว่า ปัจจัยด้านบุคคลและด้านการงานจะมีความสัมพันธ์กับภาวะวิกฤตชีวิตสูง เนื่องจากปัจจัยด้านบุคคลซึ่งวัดจาก บุคลิกภาพแบบหวั่นไหวและประสพการณ์สูญเสียในอดีต ซึ่งเป็นตัวแปรคุณลักษณะทางจิตเดิมของบุคคล ดังนั้นถ้าสตรีไทยที่มีบุคลิกภาพแบบเป็นคนวิตกกังวลหวั่นไหวง่ายจะมีแนวโน้มเครียดได้ง่ายความสามารถในการแก้ปัญหาต่ำ ดังงานวิจัยของสุดสบาย จุลกะทัฬพะ (2534: 11) พบว่าปัจจัยที่สำคัญสุดในการเผชิญปัญหาหรือความเครียดในสถานการณ์เดียวกันแล้วทำให้มีการตอบสนองที่ไม่เท่ากัน บุคคลที่มีบุคลิกภาพมั่นคงจะตอบสนองปัญหาได้ดีกว่าผู้มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหว ส่วนประสพการณ์การสูญเสียในอดีตนั้น ฟูลเลอร์และแชลเลอร์ เอเยอร์ (กรัณพิชญ์ ไครตประทุม, 2546 :25 อ้างอิงจาก Fuller&Schaller Ayers, 1990) ได้กล่าวว่าผู้มีประสพการณ์ขัดปัญหา

ในอดีต จะส่งผลต่อความสำเร็จของการเผชิญปัญหาในปัจจุบันด้วยเพราะเกิดความมั่นใจ เห็นคุณค่าในตนเอง ส่วนปัจจัยด้านสังคมเมืองมีความสัมพันธ์กับภาวะวิกฤตซึ่งนักวิจัยหลายคนศึกษาสภาพแวดล้อมในที่ทำงานที่พหุศาสตร์ที่คับแคบไม่ปลอดภัย มีเสียงดังรบกวน มีปัญหาสาธารณสุขไม่ปลอดภัย ไม่มีที่พักผ่อน ไม่มีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อนบ้านล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดในการทำงานได้ (ธีรพร ศรประสิทธิ์, 2544: 128 และวรินทร์ บุญเยี่ยม, 2543)

3. จากการศึกษาการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวมาก และมีภาวะต่อครอบครัวมาก มีการสนับสนุนจากครอบครัวและสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาน้อย จะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีลักษณะตรงข้ามตามสมมุติฐานข้อ 4 ถึง 7 พบว่าเป็นไปตามทฤษฎีบุคลิกภาพของไอย์เซนค์ (Eysenck, 1970:59-60) ได้กล่าวว่าบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวในอารมณ์ จะมีแนวโน้มที่จะมีภาวะเครียดได้ง่ายเมื่อมีปัญหาสะเทือนใจ มักจะล้มเหลวในการปรับตัวทางสังคม นับได้ว่าบุคลิกของบุคคลเป็นลักษณะทางจิตที่ได้รับการถ่ายทอดทางสังคมมาตั้งแต่เกิดจากครอบครัวและสังคม นอกจากนี้ผลการศึกษาของวัชรไชยจันดี (2541: 117) พบว่า ผู้มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวมีความสัมพันธ์กับความเครียด และ บุคลิกภาพแบบหวั่นไหว มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในสังคม และเป็นตัวแปรในการทำนายความพอใจในชีวิต ประกอบกับบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหว เมื่อต้องประสพกับภาวะที่ต้องรับผิดชอบกับครอบครัว ขาดการสนับสนุนให้กำลังใจจากครอบครัว และที่ทำงาน จึงขาดกำลังใจที่จะเผชิญปัญหา มีแนวโน้มที่บุคคลจะรับรู้ขนาดของปัญหาที่รุนแรงขึ้น ซึ่งมีงานวิจัยหลายเรื่องที่พบว่า บุคคลที่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวดีจะมีผลให้บุคคลลดความเครียด เผชิญปัญหาและปรับตัวได้ดีกว่าบุคคลที่ไม่ได้รับ (ฌอนิกกาญจน์ พิพัฒน์โยธะพงศ์, 2544:102; ฌัญญุณีชัย สวัสดิ์มงคล, 2547:60; ศศิมา

กุสุมา ณ อยุธยา และอรทัย โสมนรินทร์, 2540:20)

4. บุคลิกภาพแบบห้วนไหวมก ในครอบครัวมีความผูกพันทางศาสนาบ่อยและงานมีความคลุมเครือมากจะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีที่มีลักษณะตรงข้าม ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 7 เนื่องมาจากเป็นที่โดยตามธรรมชาติของหลักกรรมทางพุทธศาสนา สอนให้ทุกคนเป็นคนดีหลุดพ้นจากความทุกข์ บางคนเมื่อมีทุกข์พบกับภาวะวิกฤตในชีวิตมักใช้แนวทางปฏิบัติทางพุทธเพื่อลดความเครียดลง และใช้การแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขที่อารมณ์ให้สงบลง ตามแนวคิดของลาซาลัสและโพล์แมน (Lazarus & Folkman, 1984:141-225) กล่าวว่าการแก้ปัญหานี้มักจะใช้ในกลุ่มสตรี และใช้การแก้ปัญหามุ่งลดอารมณ์ ความรู้สึกที่ไม่สบายใจ โดยไม่ไปเปลี่ยนแปลงสถานการณ์จริง ใช้กลไกทางจิตในการเปลี่ยนแปลงความหมายสถานการณ์ใหม่ ปฏิเสธความจริงเลือกให้ความสนใจ หลีกเลียงไม่คิดถึงและใช้การระบายอารมณ์แทน เช่น ออกกำลังกาย ไปพักผ่อนท่องเที่ยว ดูหนังฟังเพลง นั่งสมาธิสวดมนต์ภาวนาไปวัดปฏิบัติธรรม อ่านหนังสือธรรมะ เป็นต้น

5. สตรีไทยสมรสที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามี มีสัมพันธภาพน้อยกับคู่สมรส กับเพื่อนบ้าน จะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยที่มีลักษณะตรงข้าม ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 8 แต่เมื่อพิจารณารายคู่ พบว่าระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามีไม่มีปฏิสัมพันธ์กับสัมพันธภาพกับคู่สมรส นั้นแสดงว่า สตรีที่อาศัยอยู่กับสามีนาน ไม่จำเป็นต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับคู่สมรสก็ได้ ส่วนสัมพันธภาพกับคู่สมรสและสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการส่งผลต่อภาวะวิกฤตชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จากผลวิจัยหลายคนพบว่า การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีมีความเป็นมิตรกับผู้อื่น มีสัมพันธภาพที่ดีของสมาชิกในครอบครัว จะทำให้ครอบครัวมีความสุข ถ้ามีสัมพันธภาพกับผู้ร่วมงานดีก็จะทำให้ทำงานอย่างมีความสุข มี

กำลังใจในการต่อสู้กับชีวิตและหน้าที่การงาน (พิณทิพย์ สีนุ้ย, 2545:73; ฤนิมกาญจน์ พิพัฒน์โยธะพงศ์, 2544:102 และมรกต ศรีสุข, 2542: 131) และหลายงานวิจัยพบว่า สัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงานจะทำให้มีความเครียดในการทำงานต่ำ (นฤมล พระใหญ่, 2547:61-64 ;นวรรตน์ มั่นสวาทะไพบูลย์, 2547:69 และจิราภรณ์ แพร่ต่วน, 2543: 123-124)

ข้อเสนอแนะ

1. จากหลายบทบาทของสตรีไทยในปัจจุบัน และจากผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจัยที่สตรีเผชิญอยู่ในปัจจุบันไม่ว่าด้านส่วนบุคคล ด้านครอบครัว ด้านการทำงาน และด้านสังคมเมือง ล้วนเป็นแรงกดดันให้สตรีเกิดภาวะวิกฤตได้สูง ถึงร้อยละ 79.2 ดังนั้นเพื่อป้องกันการเกิดภาวะวิกฤต คณะวิจัยเห็นว่า องค์กรควรให้ความสนใจให้กำลังใจ ให้การสนับสนุน ให้ข้อมูลความชัดเจนในงาน จัดภาระงานให้เหมาะสมกับบริบทของสตรี และสมาชิกในครอบครัว ควรให้การสนับสนุนผู้เป็นแม่และภรรยา ช่วยกันแบ่งเบาภาระงานบ้านพร้อมให้กำลังใจ ในการเผชิญกับปัญหา ควรมีหน่วยงานภาครัฐที่ให้คำปรึกษาโดยเฉพาะสตรีวัยกลางคน หรือมีเครือข่ายเพื่อนสตรีวัยเดียวกันพร้อมที่จะช่วยเหลือ สนทนาเพื่อลดความเครียด

2. การทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาต่อยอดด้วยการวิจัยเชิงทดลองโดยใช้โปรแกรมการเผชิญภาวะวิกฤตที่พัฒนาขึ้นเพื่อลดภาวะวิกฤตชีวิตที่กดดันที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ด้วยตนเอง หรือศึกษาตัวแปรอื่นร่วม เช่น ความรับผิดชอบภาระหน้าที่ในครอบครัว ภาระการเงิน ความพึงพอใจในชีวิต ความเหนื่อยหน่าย ความอ่อนล้าทางอารมณ์ ความขัดแย้งในงานและครอบครัว ความคาดหวังของครอบครัว ความคาดหวังในงานและการมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่อ่อนล้า เป็นต้น

3. ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในมุมมองของปัญหาและมุมมองเชิงลบ ที่มีผลต่อสตรีไทยสมรสวัย

กลางคน ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป อาจทำการศึกษาในลักษณะการค้นหาตัวชี้วัดหรือศึกษาในขอบเขตของความเข้มแข็งของสตรีไทยสมรสที่ส่งเสริมให้เกิดความสมบูรณ์ ความเข้มแข็ง หรือความสุขของสมาชิกทุกคนในครอบครัว

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2542). *ฝ่าวิกฤตชีวิตด้วยการปรึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- กัณณีย์พิชญ์ โคตรประทุม. (2546). *การปรับตัวของครอบครัว เมื่อมีสมาชิกได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะอย่างรุนแรงตามทฤษฎีภาวะวิกฤตครอบครัวของฮิลล์*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กฤติกา วงศ์นคร. (2546). *คุณภาพชีวิตการทำงานกับความผูกพันต่อองค์การของพยาบาลประจำการ: กรณีศึกษาโรงพยาบาลพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กฤตยา อาชวนิจกุลและคณะ. (2544). *ความรุนแรงต่อผู้หญิงในชีวิตคู่*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. (มกราคม-มีนาคม 2547). *รายงานสถานการณ์ทางสังคมสถานการณ์ครอบครัวปี 2547*. 2(1), 3-18.
- งามตา วรินทร์านนท์. (2545). *รายงานการวิจัยฉบับที่ 82 เรื่อง การวิเคราะห์ดัชนีชี้แจงเหตุและผลของคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิราภรณ์ แพร่ต่วน. (2543). *ความเครียดและความพึงพอใจในงานของบุคลากรพยาบาลในโรงพยาบาลสังกัดสำนักการแพทย์*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฉัตรกมล ออภกิจวัตร. (2546). *การศึกษาปัญหาสาเหตุของปัญหา การเผชิญปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและความต้องการของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลหัวเฉียว*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐกานต์ ภาณุมาศ. (2541). *ความเครียดของอาจารย์อุตสาหกรรมศึกษาในสถาบันราชภัฏ*. วิทยานิพนธ์

- กศ.ม. (อุตสาหกรรมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐกานต์ ภาณุมาศ. (2547). *ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดวงเดือน พันธุมนาวินและคณะ. (2540). *ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย : การปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต*. รายงานการวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- ณิมกัญญา พิพัฒน์โยธะพงศ์. (2544). *ปัจจัยทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตของพนักงานธนาคารที่สมรสแล้ว*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิพย์สุดา จันทร์แจ่มหล้า. (2544). *ปัจจัยด้านจิตสังคมของผู้ดูแลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมให้การสนับสนุนทางสังคมแก่ผู้ติดเชื้อเอดส์*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรพร ศรีประสิทธิ์. (2544). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความเครียดของพนักงานระดับปฏิบัติการในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตถุงมือยางทางการแพทย์ : กรณีศึกษา บริษัท เมดไลน์ โปรดักส์ จำกัด*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์). กรุงเทพฯ: โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาศึกษาการพัฒนาศึกษาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นฤมล พระใหญ่. (2547). *การศึกษาความเครียดและสาเหตุของความเครียดในการปฏิบัติงานของพยาบาล ประจำวันในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นวรรตน์ มั่นสวาหะไพบูลย์. (2547). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลศิริราช กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นวลฉวี ประเสริฐสุข. (2542). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของผู้บริหารสตรีในธนาคารพาณิชย์ไทย*. วิทยานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัย

- พฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- พวงเพ็ญ ชูดมพรพาน และคณะ. (2543). รายงานผลการวิจัยการปรับตัวของสตรีที่เลี้ยงดูบุตรตามลำพังในชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิณทิพย์ สีน้อย. (2545). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหนื่อยหน่ายในการปฏิบัติงานของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวชในกรุงเทพมหานคร. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มรกต ศรีสุข. (2541). ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายกับความมั่นคงของเศรษฐกิจของผู้หญิงในครอบครัวไทย. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วณิ เทศน์ธรรม. (2541). ความเครียดของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนศรีรัฐัญญา. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์. (2545). จิตวิทยาการปรับตัว. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วรินทร์ บุญเยี่ยม. (2543). ความสุขของความสำเร็จจากการทำงานและปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องของคณงาน ส่วนการผลิตโรงงานอุตสาหกรรมแมกเนติกเทปและอัลคาไลน์แบตเตอรี่แห่งหนึ่ง. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาทีณี ผ่องอำไพ. (2546). การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว และการสนับสนุนทางสังคมของคลินิกกับการปรับตัวของสตรีวัยหมดประจำเดือน. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัชรระ ไชยจันดี. (2541). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเครียดในการสอนภาคปฏิบัติของอาจารย์ในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัชรภรณ์ อุทัยภาค และคณะ. (2547). ความพึงพอใจของผู้ให้บริการปรึกษาปัญหาสุขภาพจิตโทรศัพท์นอกเวลาราชการ. สุขภาพจิตแห่งประเทศไทย. 12(3), 135-140.
- ศศิมา กุสุมา ณ อยุธยา และอรทัย ไสมนรินทร์. (2540). การสนับสนุนจากครอบครัวที่พฤติกรรมการเผชิญ
- ความเครียดในผู้ป่วยโรคเอดส์. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2546). รายงานสถิติเชิงสังคม. กรุงเทพฯ : กลุ่มมาตรฐานสถิติ สำนักงานนโยบายและวิชาการสถิติ.
- สุดสบาย จุลกะทัฬพะ.(2534, พฤศจิกายน). ภัยมืด ! จากความเครียด, สยามรัฐ. (3).
- อาภรณ์ทิพย์ บัวเพชร. (2547, พฤษภาคม). ผลของโปรแกรมการจัดการกับความเครียดจากการทำงานของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดสงขลา. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย. 12 (2), 61-70.
- Aguilera, D. C., & Messick, J. M. (1982). *Crisis intervention*. Siant Louis : CV.Mosby Co., 63-64.
- Allport, G. W. (1968). An autobiography in Allport, G.W. (ed). *The person in psychology selected essays*. Boston: Beacon Press.
- Brown, W. B., & Moberg, D. J. (1980). *Organization theory and management: A macro approach*. New York: John Wiley & Sons .
- Eysenck, H. J. (1970). *The structure of human personality*. London: 3rd ed., Methuen.
- Jacobson, D. E. 1986. Types and timing of social support. *Journal of Health and Social Behavior*. 27, 250-264.
- Lazarus, R. S. and Folkman, S. (1984). *Stress Appraisal and Coping*. New York: Springer Publishing Company.
- Luthans, F. (1992). *Organizational behavior*. NJ:Mc Graw-Hil.
- Milanovic, Branko. (2005). Can We Discern the Effect of Globalization on Income Distribution? Evidence from Household Surveys, World Bank Economic Review, Oxford University Press. 19(1), 21-44.
- McCubbin, H. I., & Patterson, A.(1983). Stress and the family. *Coping with Normative Transition*. New York: Brunner Mazer.
- Oles, P. K. (1999, June). Towards a psychological model of midlife crisis. *Psychol Rep*. 3 (2), 1059-1069.
- Shek, Daniel. T. L. (1996). Midlife crisis in Chinese men and women. *Journal of Psychology*. 130(1), 109-1190.